

УДК 811.111'42

ФЕДОРОВА Анна – аспірантка кафедри української мови факультету української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка, Український державний університет імені Михайла Драгоманова, вул. Пирогова, 9, Київ, 02000, Україна (a.p.fedorova@npu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8487-1924>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.8>

Бібліографічний опис статті: Федорова, А. (2024). Мовний портрет сучасного українського політикуму. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія», 59, 64–74*, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.8>

МОВНИЙ ПОРТРЕТ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ПОЛІТИКУМУ

Анотація. У роботі розглянуто мовний портрет сучасного українського політикуму, проаналізовано поняття мовної особистості та її репрезентацію у сучасному українському політичному просторі. Сфокусовано увагу на дослідженні вербальних стратегій і тактик, когнітивно-дискурсивному, концептуальному вивченні мовної особистості українського політикуму. Визначено поняття «мовний портрет» і «мовна особистість», з'ясовано вербальні засоби їх репрезентації у сучасному українському політикумі. Наукова робота ґрунтується на аналізі дописів, блогів, інтерв'ю тощо сучасних репрезентантів політикуму України. Зосереджено увагу на лексичних, стилістичних особливостях комунікації представників українського політикуму, зокрема українських політичних експертів і технологів. Досліджено вплив соціальних і культурних чинників на мовлення, а також визначено роль мови у формуванні іміджу репрезентантів українського політикуму. У рамках дослідження порівняно комунікацію різних представників українського політикуму. Особливу увагу приділено тим вербальним засобам, які мовці найчастіше вживають для формування суспільної думки. Дослідження дає змогу виявити, які саме комунікативні стратегії та тактики найбільш ефективні для досягнення відповідної мети. Результати наукової роботи свідчать про те, що мовний портрет сучасного українського політикуму динамічний, він еволюціонує під впливом як зовнішніх, так і внутрішніх чинників. Ця стаття стане корисним джерелом для дослідників і всіх, хто цікавиться мовою як інструментом досягнення мети.

Ключові слова: мовний портрет, мовна особистість, комунікативна стратегія, комунікативна тактика, когнітивна лінгвістика, політикум.

FEDOROVA Anna – Postgraduate Student at the Department of Ukrainian Language, Faculty of Ukrainian Philology and Literary Creativity named after Andriy Malushko, Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University, 9, Pirogova str., Kyiv, 02000, Ukraine (a.p.fedorova@npu.edu.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-8487-1924>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.8>

To cite this article: Fedorova, A. (2024). *Movnyi portret suchasnoho ukrainskoho politykumu* [Language portrait of the contemporary Ukrainian political institution]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia «Filolohiia» – Problems of Humanities. «Philology» Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 59, 64–74*, doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2023.59.8> [in Ukrainian].

LANGUAGE PORTRAIT OF THE CONTEMPORARY UKRAINIAN POLITICAL INSTITUTION

Summary. The paper examines the linguistic portrait of modern Ukrainian politicians, analyzes the concept of linguistic personality and its representation in the modern Ukrainian political space.

Attention is focused on the research of verbal strategies and tactics, cognitive-discursive, conceptual study of the linguistic personality of Ukrainian politicians. The concepts of "linguistic portrait" and "linguistic personality" are defined, and the verbal means of their representation in modern Ukrainian politics are clarified. The scientific work is based on the analysis of posts, blogs, interviews, etc. of modern representatives of Ukrainian politics. Attention is focused on the lexical and stylistic features of the communication of representatives of Ukrainian politics, in particular, Ukrainian political experts and technologists. The influence of social and cultural factors on speech was studied, and the role of language in shaping the image of representatives of Ukrainian politics was determined. The study compares the communication of various representatives of Ukrainian politics. Special attention is paid to those verbal means that speakers most often use to form public opinion. The research makes it possible to discover exactly which communicative strategies and tactics are the most effective for achieving the corresponding goal. The results of the research show that the language portrait of modern Ukrainian politics is dynamic, it evolves under the influence of both external and internal factors. This article will be a useful resource for researchers and anyone interested in language as a tool to achieve a goal.

Key words: language portrait, language personality, verbal strategy, verbal tactics, cognitive linguistics, political class.

Постановка проблеми. Вивчення мовного портрета політикуму передбачає насамперед комплексний аналіз мовлення його представників. У фокус дослідницької уваги потрапляють саме ті мовні засоби, що репрезентують мовну особистість, її портрет. Мовний, зокрема комунікативний, портрет має декілька взаємозалежних складників, наприклад: особистісний чинник, що передбачає темперамент і характер комуніканта, моральні цінності, соціальні фактори, від яких може залежати вибір мовних засобів і мовна поведінка загалом тощо. Усі ці складники взаємодіють з вербальними засобами та реалізуються в різних комунікативних ситуаціях. Такими мовними засобами можуть бути: терміни, професійна лексика, фразеологізми, прості і складні речення, у яких може бути прихований або яскраво виражений прямий, непрямий, маніпулятивний, інвективний впливи тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичною базою розвідки слугували праці як українських, так і зарубіжних науковців. Питання мовної особистості, лінгвоперсонологію досліджували А. Загнітко, В. Товстенко, Д. Р. Ферт; особливості мовлення представників політичного дискурсу висвітлювали О. Луньова, П. Данмайер, П. Чилтон та інші.

Український політичний дискурс – динамічне явище, що потребує докладного вивчення. Мовлення його представників, зокрема політичних експертів і технологів,

малодосліджене, що й умотивовує **актуальність** нашої розвідки.

Мета дослідження – визначити особливості репрезентації мовної особистості сучасного українського політикуму.

Завдання – 1) розмежувати та визначити поняття «мовна особистість» і «мовний портрет»; 2) окреслити теоретичне підґрунтя комунікативно-прагматичного аспекту сучасного українського дискурсу; 3) з'ясувати специфіку вербальних засобів, що беруть участь у формуванні мовного портрета українського політикуму; 4) описати типологію лінгвістичних засобів у політичному дискурсі України; 5) схарактеризувати та представити мовний портрет репрезентантів сучасного українського політикуму.

Методологічну базу дослідження становить системно-структурний аналіз блогів, виступів, коментарів представників політичного дискурсу; описовий метод, що полягає в інтерпретації мовленнєвих явищ; комунікативно-функційний аналіз, когнітивно-дискурсивний метод.

Джерельною базою роботи послуговували виступи, дописи в соціальних мережах, блогах, інтерв'ю репрезентантів сучасного українського політикуму, дібрані шляхом суцільного вибирання та окремих фіксацій.

Виклад матеріалу. Проблема мовної особистості в політикумі України досі малодосліджена. Політикум охоплює не тільки політичних діячів, експертів і технологів, а й осіб, які висловлюють власні політичні погляди,

проте не обіймають певних посад у політичному просторі країни чи не мають політичної освіти, наприклад, журналісти, публіцисти, критики тощо.

Надважливим є імідж представників політикуму, фундаментом якого є мовна особистість.

О. Селіванова «мовну особистість» інтерпретує як «іманентну ознаку особистості як носія мови й комуніканта, що характеризує її мовну й комунікативну компетенцію та реалізацію їх у породженні, сприйнятті, розумінні й інтерпретації вербальних повідомлень, текстів, а також в інтерактивній взаємодії дискурсу» (Селіванова, 2006, с. 370). Схожу дефініцію подає Л. Струганець: «Носій мови, який добре володіє системою лінгвістичних знань (знає поняття та відповідні правила), репродукує мовленнєву діяльність, має навички активної роботи зі словом, дбає про мову та сприяє її розвитку» (Струганець, 2000, с. 38).

Мовна особистість наділена певними характеристиками, серед яких:

- самосвідомість, самодостатність, відповідальність, дієвість, естетичність, творчість (Голуб, 2008, с. 146);

- мовна відкритість і доступність, соціальна спрямованість, адаптивно-аккумулятивна здібність, соціально-культурна пізнавальна мотивація; мисленнєва індивідуалізація світу як особистісно-мовна стимуляція пізнання та формування стилю мислення, що відповідає особливостям духовного світу мовної особистості; культурно-репрезентативна якісна визначеність; естетико-мовний профіль особистості (Боринштейн, 2004).

Мовна особистість не є вродженою, вона формується й розвивається в процесі навчання, виховання, спілкування, тобто в різних видах діяльності (Богуш А., Трифонова О., Кисельова О., Горіна Ж., Черкасов М., 2008, с. 42–43). Про конкретну мовну особистість можна говорити лише у випадку реалізації її мовленнєвих здібностей у конкретному професійному дискурсі (Дроздова, 2010, с. 84). Мовна особистість є різновидом повноцінного представлення особистості, що містить у собі і психічний, і соціальний, і етичний, і інші компоненти, але заломлені через її мову, її дискурс (Петлюченко, 2009, с. 87).

Суміжним із «мовною особистістю» є поняття «мовного портрета».

Якщо термін «мовна особистість» фокусує увагу на носії мови, на комунікантові, то поняття «мовний портрет» – це загальна категорія, що є складником вербальної особистості, завжди відтворювана завдяки мовним засобам у поєднанні з іншими характерними ознаками особи (культурологічною, психологічною, соціальною, віковою тощо), і саме мовленнєвий портрет доповнює мовний (Ницполь, 2018, с. 42).

У політичному дискурсі мовний портрет теж виступає поняттям, у якому поєднані як мовленнєві, так і мовні характерні ознаки його репрезентантів. Мовний портрет завжди складатиметься з декількох взаємозалежних аспектів, наприклад: лінгвопрагматичного, який полягає у відтворенні реальної дійсності через мову та мислення; комунікативного, репрезентованого використаними мовленнєвими стратегіями й тактиками, риторичними прийомами; особистісно-мовленнєвого, окресленого вербальними й невербальними засобами, притаманними певній людині. А. Висоцький і С. Романчук зазначають, що вербальну компетентність мовця характеризує здатність оперувати мовою на різних рівнях, створювати різностильові тексти, грамотно будувати слова, словосполучення, речення, відтворювати мову в писемному та усному мовленні, а також діалогічній і монологічній формах. Невербальна компетентність – це використання міміки, пантоміміки, інтонації тощо. «Кожен із цих невербальних компонентів відображає ставлення мовця до навколишньої дійсності, презентує при цьому різні за значенням жести. Застосування когнітивного підходу під час вербальної та невербальної комунікативної компетентності допомагає краще пізнати контекст, умови повідомлення, зрозуміти його зовнішню та внутрішню форму» (Висоцький, Романчук, 2024, с. 80 – 81).

Мовний портрет особистості став предметом дослідження лінгвоперсонології.

А. Загнітко у лінгвоперсонології виокремлює два принципи, а саме: принцип системності і принцип контрастивності. «На першому ґрунтовано цілісність опису лінгвоперсони, для чого опрацьовувано модель

опису з послідовним аналізом сукупності чинників і параметрів, мотиваторів та індексаторів мовної реалізації особистості. Значущим постає також диференціювання вербальної та невербальної величин мовної особистості. Другий принцип забезпечує адекватний аналіз лінгвоперсони на основі зіставлення, що забезпечує належне коментування тих чи тих особливостей мовної поведінки особистості, її вияви в різні періоди життя та у відповідних соціумних середовищах, реалізацію комунікантом моно-, бі- чи поліінгвальних інтенцій» (Загнітко, 2017а, с. 77).

У межах лінгвоперсонології диференціюють загальну лінгвоперсонологію, лінгвокультурну та лінгвокогнітивну, соціумну, лінгвоперсонологію самореалізації та самоствердження (Загнітко, 2017а, с. 78). Зокрема, соціумна лінгвоперсонологія зосереджує свій фокус на вивченні впливу суспільства на мовну особистість, а також встановлення соціумних стратів у вербальному просторі особистості. Як зауважує А. Загнітко, «соціумний страт завжди є регулярним, здебільшого він відбиває усталені моделі соціумної оцінки, кваліфікації, класифікації і т. ін. тих чи тих подій, фактів, явищ, осіб, поведінкових моделей» (Загнітко, 2017а, с. 78).

Лінгвоперсонологія самореалізації та самовияву вирізняється вивченням часових, просторових, культурно-естетичних та інших чинників. Такі чинники впливають на реалізацію та репрезентацію мовної особистості того чи того дискурсу. «Лінгвоперсону можна розкрити через аналіз її мовного маскування (модус *persona*), розгляд її внутрішньої сутності (студіювання дискурсивних практик – модус *per se*), вивчення лінгводуховного стану, ціннісних орієнтувань (модус *perzon*), простеження єдності світів і реалізації мовної особистості в інших (модус *персонального*)» (Загнітко, 2017а, с. 78)

А. Загнітко (Загнітко, 2017б с. 13) так описує мовну особистість за відповідною дискурсивною практикою: «1) одно- / поліплановість смислів; 2) передбачуваність / непередбачуваність (відкритість) реакцій; 3) доцільність / недоцільність спілкування; 4) кооперативність / конфліктність спілкування; 5) пріоритет змісту / форми спілкування; 6) розгорнутість / стислість спілку-

вання; 7) нормативність / ненормативність спілкування; 8) конкретність / абстрагованість спілкування; 9) одно- / багатотематичність спілкування; 10) серйозність / несерйозність (іронія, жарт, сарказм та інше) спілкування; 11) відкритість / закритість спілкування» (Загнітко, 2017б, с. 13).

Репрезентація мовної особистості завжди буде залежати від особливостей і чинників її формування. На формування мовної особистості впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Серед об'єктивних чинників можна виокремити такі: розвиток мови, її стилістична диференціація, рівень забезпечення вербальних потреб мовців; мовна ситуація та шляхи реалізації мовної політики у тій чи тій державі; кількість сфер, що обслуговує мова спілкування; мовні традиції громадян.

До суб'єктивних чинників належать такі, як: свідомість мовної особистості (чи готовий мовець удосконалювати свої знання, уміння, навички; на якому рівні він володіє засобами спілкування; усвідомлення необхідності подальшого розвитку цієї мови); рівень формування мовної та мовленнєвої компетентності; потреба у розвитку та систематичному вдосконаленні мови; дотримання всіх обов'язків мовця на законодавчому рівні; високий рівень мовної та мовленнєвої культури.

Цікавим є розгляд мовної особистості через призму політичного дискурсу. Політичний дискурс – це один з різновидів дискурсу. Його особливостями є те, що він здатний репрезентувати суспільні відносини та бути каталізатором їх трансформації у майбутньому. «Політичний дискурс – один із способів спеціального політологічного аналізу, який дає змогу поглибити і розширити системне бачення проблеми; заснований на раціональному міркуванні, що складається із послідовної низки логічних ланок теорії. У процесі політичного дискурсу предмет міркування розглядається в контексті історичної динаміки, у взаємозв'язку з дією об'єктивних і суб'єктивних чинників, зокрема соціокультурних, відпрацьовуються також прогностичні моделі її можливого розвитку. Політичний дискурс не є аналогом політичної дискусії, а навпаки, передбачає стратегію сумісної (тобто дискурсивної) і продуктивної

наукової оцінки, завдяки раціоналістичному аналізу розкриває аналітичну здатність особи та її готовність до інтелектуального спілкування» (Лозовий, 2007, с. 310–311).

Н. Шевчук зазначає, що саме політичний дискурс як один з різновидів дискурсу (субдискурс) використовують для збереження, а також реалізації політичної влади. Основне призначення політичного дискурсу – це потреба адресанта висловити своє бачення реальної дійсності та переконати адресатів у тому, що таке бачення є єдино правильним варіантом для всього суспільства. «При цьому мовець оперує подіями майбутнього, тому вибір відповідних мовних засобів може відіграти вирішальну роль. Політичний дискурс характеризується низкою специфічних засобів. І суть тут не лише у вживанні специфічної детермінованої політичною діяльністю лексики, а й у своєрідному виборі й організації певних структур вираження відповідно до прагматичних настанов, цілей та умов спілкування, що склалися в процесі професійної діяльності політиків» (Шевчук, 2013, с. 266).

І. Клименко вважає, що політичний дискурс є складним комунікативним, вербальним явищем і мета цього явища полягає у боротьбі за владу; формуючи суспільну думку, уміщену в тексті – вербалізованому результаті мовлення, контекст виступає соціокультурним, ситуативним, до того ж наявні ще й мовні засоби, що мають завжди бути доречними, відповідати завданням і меті дискурсу (Клименко, 2009, с. 185).

Матеріалом нашого дослідження ми вибрали фрагменти з інтерв'ю, дописів, блогів декількох представників українського політикуму, які є політичними експертами, політичними технологами, оглядачами політичних подій, дипломатами тощо. Наприклад, **Віталій Портников** не є політичним діячем, політтехнологом, проте він є яскравим представником політичного дискурсу, українським журналістом, письменником і публіцистом, постійним оглядачем і автором статей на політичну та історичну тематики; **Володимир Цибулько** – український політичний експерт, письменник, перекладач, політичний діяч; **Андрій Мельник** – український дипломат; **Михайло Басараб** – український політолог, професійна діяльність якого пов'язана

з політичним консалтингом, постійний коментатор для українських масмедій політичних процесів, міжнародних новин; **Володимир Фесенко** – український політолог, який також є постійним гостем інтерв'ю на політичні теми.

У мовленні політичної еліти, зокрема у висловах В. Портникова, широко застосовувано метафору: *Так, це була тільки словесна ескалація, однак дуже важлива – тим більше, що Макрон не відмовився від своїх намірів, а зараз намагається зібрати справжню «коаліцію інструкторів» для навчання українських військовослужбовців в Україні. Але тепер «ескалацію слів» доповнює «ескалація дій», що є важливим для зміни ситуації у війні (Портников б); Для практично всіх українців 24 лютого 2022 року стало тим Рубіконом, який назавжди розділив їхнє життя на «до і після»... (Портников б).*

Для метафори у політичному дискурсі характерна також прагматична функція: метафоричні конструкції номінують, впливають і дають нову оцінку окреслюваним поняттям, здебільшого негативну. Х. Дацишин зазначає, що метафора в політичній періодиці найчастіше є маркованою негативізмом оцінок явищ і подій, опонентів тощо (Дацишин, 2005, с. 78). Метафори *словесна ескалація, коаліція інструкторів, ескалація слів, ескалація дій, стати Рубіконом* є засобами реалізації дещо негативного ставлення, негативних оцінок до подій.

Цікавим є і семантичний аспект, адже слово *ескалація*, за тлумачним словником, означає «розширення масштабів агресивної війни, планомірне нарощування військової могутності держави, армії, збільшення чисельності військових сил у певному районі тощо» (Онлайн-версія «Словника української мови» в 11 томах), тож можна вважати, що *ескалація слів, ескалація дій* у цьому контексті свідчить про більш негативну оцінку та негативне ставлення автора до описуваних подій.

Метафори та наявність лапок у реченні є особливістю висловлювань В. Портникова: *Республіканці не можуть вплинути на Трампа, який фактично приватизував цю історичну американську партію та нав'язав їй власний порядок денний, який відрізняється від традиційних цінностей партії. Американські*

республіканці під впливом Трампа перейшли з «правих» та «ультраправих» (Портников d); У Москві починають усвідомлювати, що Захід, хоч і повільно, але перетинає власні «червоні лінії» (Портников c); Для того, щоб паралізувати західних політиків, вони знову нагадують про можливість великої ядерної війни, яка все знищить (Портников c); Адже весь зовнішньополітичний авторитет Путіна базується на тому, що він є одним із лідерів – **хай і міфічним** – антиамериканської неформальної коаліції країн, що прагнуть до «багатополярного світу» (Портников a); Якщо Путін зараз підтримає не Іран, а Сполучені Штати, якщо навіть спробує зайняти нейтральну позицію, це просто зруйнує його образ керівника «альтернативної наддержави» (Портников a); На початку ХХ сторіччя нічого цього не було. Українська політична свідомість тільки почала формуватися. Армію довелося буквально «зліплювати», та й про суспільну єдність навіть серед прихильників України не йшлося. Європа ще не одужала від Першої світової війни, а Сполучені Штати тільки вчилися – й дуже обережно – ролі лідера демократичного світу (якого й не існувало, за великим рахунком) (Портников b).

Х. Дацишин виокремлює 16 семантичних груп метафори, зокрема військову, притаманну й представникам українського політикуму (Дацишин, 2005, с. 78): *Вибори під час війни можливі у вигляді пакту між головними гравцями* (Цибулько a); *Шкода, що довелося вживати важку вербальну артилерію, але вона була єдиним методом* (Мельник a); *Це дійсно прорив. Насамперед для армій* (Мельник a). Уживано також метафори, пов'язані з перенесенням ознак тваринного світу на суспільні явища з метою демонстрації ворожого ставлення: *Так, «хвіст» їздить за Артуром Палатним та його помічниками, які займаються волонтерською допомогою: передають на передок дрони-камікадзе, мавіки, РЕБи та інші корисні речі* (Цибулько b).

У мовленні згаданих представників сучасного українського політикуму фіксуємо знижену, іронічну, інвективну лексику: *Колишній американський президент, як і його прихильники, відомий своєю чудернацькою картиною світу, яка не пов'язана з реальні-*

стю (Мельник a); *Ці лякалки Лаврова є невинуватими* (Портников c).

Наприклад, В. Портников вживає складні багатоконпонентні речення, нанизуючи предикативні частини за градаційним принципом: *...на момент великого нападу Росії на Україну війна тривала майже вісім років поспіль, вже була окупована частина території, гинули люди, в країні з'явилися мільйони внутрішніх переселенців...* Однак сподівання на те, що президент сусідньої держави у ХХІ сторіччі не наважиться на велику війну в центрі європейського континенту, були набагато більш серйозними й переконливими, ніж раціональне усвідомлення небезпеки (Портников b). Негативна конотація підсилена кожним наступним компонентом речення. Особливістю є й те, що часто В. Портников може поєднувати різні картини світу, розглядаючи ситуацію як з негативного боку, так і з позитивного: *Разом із цим варто визнати, що й сьогодні у нас набагато більше переваг, ніж у фундаторів України початку ХХ сторіччя. В Україні мільйони людей, які відчувають себе її громадянами і не бачать жодної іншої альтернативи. В Україні є професійна армія, яка відчуває себе частиною суспільства, що бореться за суверенітет і державність. За західним кордоном України – демократичний світ, який продовжує сприймати цей суверенітет і пріоритет міжнародного права як цінність* (Портников b).

За критеріями, виокремленими А. Загнітком (Загнітко, 2017b с. 13), мовний портрет В. Портникова здебільшого можна охарактеризувати так: переважання поліпланових смислів; доцільне вживання вербальних засобів; поєднання кооперативності з конфліктністю комунікації, де конфліктність пов'язана з критикою, негативними оцінками; чергування нормативного спілкування з ненормативним тощо.

Схожу манеру комунікації має інший представник українського політикуму – Володимир Цибулько. Він завжди не приховує свого ставлення до описуваного, не вживає евфемізмів, аби пом'якшити висловлення. Навпаки, часто трапляються різкі, прямі, звинувачувальні репліки, окличні речення, вигуки тощо, наприклад: *Ну от що вдієш!*

Зручно й гучно. Головне – подати дійство під «правильним» соусом. Наприклад, спробуйте скласти цілісну картину з такої «інформашки». Зауважу, найдостойніших конференціантів у даному дописі «випадково» не згадали (Цибулько с). У цьому фрагменті привертає увагу насамперед синтаксичний рівень – окличне речення, неповне речення, які додають висловленню емоційності. Наявні лапки (такий прийом використовує і В. Портников, проте він вживає у лапках здебільшого метафори, які вже мають переносне значення) вказують на прихований зміст або іронію, що підкреслено також зниженою лексикою («інформашки»).

До такого ж прийому вдаються й інші репрезентанти українського політикуму, зокрема Володимир Фесенко, Михайло Басараб. Наприклад: *Втім, Путін і далі наполягатиме на речах, які неприйнятні для Зеленського – на перемовинах з «представниками» ОРДЛО та «особливому статусі Донбасу». Хоча це для команди Зеленського – «червоні лінії», за які, як вона вже зазначила, вона не може зайти (Фесенко b); Зважаючи на полеміку з «паспортизацією», українська сторона має вимагати від протилежної сторони відповіді на питання, яке громадянство мають «керівники» самопроголошених республік (Мельник а); «Вкид» народного депутата від фракції «ЄС» Володимира Ар'єва про нібито звільнення Залужного – це була справжня провокація (Фесенко а); «Тонкий» натяк: навіщо Україна нагадує про свої історичні землі в РФ (Фесенко с).*

Іноді представники політикуму можуть вживати лапки для передачі зневажливого іронічного наслідування, кривляння, що сприймається як пряма або непряма вербальна агресія: *Це ще один промовистий кейс до розмови про «хароших русскіх» (Басараб а); Це ще раз говорить про те, що у Кремлі знають про небезпеку з Північного Кавказу та інших регіонів, населених «нерускімі» (Басараб с).*

На лексичному рівні також можна виокремити інвективну лексику, просторічну, знижену, що свідчить про пряму мовленнєву агресію: *Уже п'ять років ми називаємо «тушками» депутатів, які, обравшись до парламенту, перебігають до своїх політичних опонентів (Басараб b); Напади на*

журналістів, травля опозиціонерів, залякування, погрози, приховані камери, незаконна сліжка (Цибулько b); Спочатку Бігус, потім Ніколов, потім Мазепа, потім... список журналістів, бізнесменів, політиків, які бісять владу буде наповнюватися, на жаль все швидше та інтенсивніше. Бо влада втомилася удавати, що демократія для неї щось важить. Влада бачила демократію в одному місці. Коли Кличко в інтерв'ю іноземцям сказав, що Україна скорчується в авторитаризм, він мав рацію. На жаль (Цибулько b); напади на журналістів, травля опозиціонерів, залякування, погрози, приховані камери, незаконна сліжка. (...) За моєю інформацією, після інтерв'ю Кличка західним ЗМІ, його почали «слухати», а за деякими з членів його команди приставили нагляд (Цибулько b).

Мовленнєва агресія може виражатись через прийом літоти, вживання пестливо-демініутивної лексики, наприклад: *Я вивів таку маленьку формулу. Вибори – це маленька війна, на них іноді пострілюють чи відбуваються підпали (Цибулько а).*

На синтаксичному рівні варті уваги риторичні питання, синтаксичні повтори. Такі засоби фіксує мовлення В. Фесенка, А. Мельника. Воно переважно стримане. Це особливо стосується А. Мельника, що може бути пов'язане з його професійною дипломатичною діяльністю: *Трапляється, каже мені дехто: ну, ось тут ти міг би висловитись не так гостро (Мельник b).*

Синтаксичний повтор у політичному дискурсі впливає на підсвідомість людей, на емоційне тло, підсилюючи ілюктивний акт: *У Росії на даний момент є військова перевага. На сьогодні переговорів немає, а є тільки галас навколо цієї теми. Є заяви Путіна щодо вимог до України, які, по суті, передбачають капітуляцію (Фесенко d); Буде тиск і на Україну, і на Росію, щоб погодились на припинення бойових дій по лінії фронту. На Україну будуть тиснути, погрожуючи припиненням постачання зброї (Фесенко d); Не вийшло. Не спрацювало, хоча деякі наші опозиційні політики це тоді підтримали (Фесенко а); Мені шкода, бо скільки всього можна було б зробити, скількох жертв не допустити на фронті (Мельник а).*

Риторичні питання додають експресивності висловлюванню, привертають увагу до тієї чи тієї проблеми, а також можуть слугувати засобом дискредитації: *Навіщо відправляти у відставку Залужного? (Фесенко а); Чому це важливо? (Фесенко с); Про що це говорить? (Басараб с); Чи потрібні інші докази, що Telegram працює в інтересах РФ, якщо цей сервіс завжди приходив на допомогу московським спецслужбам? (Басараб с).*

Мовні портрети В. Фесенка та А. Мельника відрізняються від мовних портретів В. Портникова, В. Цибульки, М. Басараба за такими ознаками: одноплановість смислів; відкритість; розгорнутість спілкування; пріоритет змісту спілкування; кооперативність комунікації тощо.

Висновки. Підсумовуючи викладене, доходимо висновку, що поняття «мовна особистість» і «мовний портрет» схожі за своїми ознаками, проте не є тотожними, адже мовна

особистість розвивається у певній постійній площині, мовний портрет – це характеристика особистості протягом конкретного часу. Мовний портрет українського політикуму репрезентований через вербальну призму Віталія Портникова, Володимира Цибулька, Михайла Басараба, Володимира Фесенка, Андрія Мельника. Їхні мовні портрети схарактеризовані через використані мовні засоби: лексичні одиниці (слова з негативною та позитивною конотацією, метафоричні конструції, інвективна лексика тощо); синтаксичні одиниці (риторичні запитання, багатокомпонентні речення, повтори тощо); графічне оформлення (лапки, інший шрифт).

Перспективи подальших розвідок з проблеми вбачаємо в дослідженнях, присвячених вивченню окремих комунікативних стратегій і тактик, особливостей їхньої взаємодії, а також специфіки мовлення представників українського політичного дискурсу, зокрема політичних експертів і технологів.

ЛІТЕРАТУРА

- Богуш А., Грифоновна О., Кисельова О., Горіна Ж., Черкасов М.** Формування мовної особистості на різних вікових етапах : монографія. Одеса, 2008. 272 с.
- Боринштейн Є.** Соціокультурні особливості мовної особистості. *Соціальна психологія*. 2004. № 5 (7). С. 63–72.
- Висоцький А., & Романчук С.** Когнітивний підхід у формуванні комунікативної компетентності майбутніх учителів української мови. *Наукові записки. Серія: Філологічні науки*. 2024. (208), С. 78–83. URL: <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-10> (дата звернення : 17.07.2024).
- Голуб Н.** Риторика у вищій школі : монографія. Черкаси : Брама-Україна, 2008. 400 с.
- Дацишин Х.** Метафора в українському політичному дискурсі (за матеріалами сучасної періодики) : дис. ... к. філол. н. : спец. 10.01.18 «Журналістика». Львів, 2005. 208 с.
- Дроздова І.** Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів нефілологічних факультетів ВНЗ : монографія. Харків, 2010. 320 с.
- Загнітко А.** Сучасна лінгвоперсонологія: рівні, одиниці і категорії. *Матеріали наукової конференції професорсько-викладацького складу, наукових працівників і здобувачів наукового ступеня за підсумками науково-дослідної роботи за період 2015–2016 рр.* (15–18 травня 2017 р.) У двох томах. Т. 2: серія «Філологія». ДонНУ імені Василя Стуса. Вінниця, 2017а. С. 77–79.
- Загнітко А.** Теорія лінгвоперсонології : монографія. Вінниця: Нілан-Лтд, 2017б. 136 с.
- Клименко І.** Теоретичні засади лінгвістичного аналізу політичного дискурсу. *Лінгвістичні студії : зб. наук. праць*. Донецьк : ДонНУ, 2009. Вип. 19. С. 182–186.
- Морфологія культури : тезаурус. За ред. проф. В. О. Лозового. Харків : Право, 2007. 384 с.
- Ницполь В.** Мовна особистість персонажа серійного вбивці (на матеріалі американської прози ХХ століття) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. ДВНЗ «Прикарпатський нац. ун-т ім. В. Стефаника», Львів. нац. ун-т ім. І. Франка. Івано-Франківськ, 2018. 233 с.
- Онлайн-версія «Словника української мови» в 11 томах. URL : <https://sum.in.ua/> (дата звернення : 03.09.2024).
- Петлюченко Н.** Харизматика : мовна особистість і дискурс : монографія. Одеса : Астропринт, 2009. 464 с.
- Селіванова О.** Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2006. 716 с.
- Струганець Л.** Культура мови. Словник термінів. Тернопіль : Навчальна книга, 2000. 88 с.
- Шевчук Н.** Особливості політичного дискурсу: зміст, функції, жанрове втілення. *Вісник ДАКККіМ. Політологія*. Вип. 1. 2013. С. 263–269.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

- Басараб М. (а).** Невже у США таки згадали про славні часи Гувера і Маккарті. URL : <https://espresso.tv/poglyad-nevzhe-u-ssha-taki-zgadali-pro-slavni-chasi-guvera-i-makkarti> (дата звернення : 04.09.2024).
- Басараб М. (б).** Нестандартні «тушки» – новий феномен давніх проблем опозиції. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2013/04/15/6988175/> (дата звернення : 01.08.2024).
- Басараб М. (с).** Як Дуров допомагає Путіну боротися з національними рухами в Росії. URL: <https://espresso.tv/poglyad-yak-durov-dopomagaе-putinu-borotisya-z-natsionalnimi-rukhami-v-rosii> (дата звернення : 14.08.2024).
- Мельник А. (а).** «Шкода, що довелося вживати важку вербальну артилерію, але вона була єдиним методом» – інтерв'ю з Мельником. URL : <https://suspilne.media/369938-skoda-so-dovelosa-vzivati-vazku-verbalnu-artileriu-ale-vona-bula-edinim-metodom-intervu-z-melnikom/> (дата звернення : 15.08.2024).
- Мельник А. (б).** «Я сидів за комп'ютером і ридав», – інтерв'ю Посла України у ФРН Андрія Мельника та його дружини Світлани журналу «Der Spiegel». URL: <https://germany.mfa.gov.ua/news/intervyu-poslaukrayiniufrandriyamelnykatajogodruzhinisvitlanizhurnaluderspiegel?fbclid=IwAR3kYCMsLIBwIkp6zPvqnrCTBWhX4YpIRLx8f9GZK4TXNOJm1Ng2Jzvq68> (дата звернення : 10.02.2023).
- Портников В. (а).** Конфлікт США та Ірану: яка небезпека чекає Україну? URL: https://24tv.ua/konflikt_ssha_ta_iranu_yaka_nebezpeka_chekaе_ukrayinu_n1258988 (дата звернення : 19.06.2024).
- Портников В. (б).** Україна і ескалація дій Заходу проти Росії. Чого очікувати? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/eskalatsiya-diy-zakhodu-proty-rosiyi/32994334.html> (дата звернення : 17.06.2024).
- Портников В. (с).** У Кремлі знову налякані і згадують ядерну лякалку. URL: https://24tv.ua/lavrov-prigroziv-zahodu-yadernouy-viynoу-cherez-dozvoli-bitі_n2629436 (дата звернення : 05.09.2024).
- Портников В. (д).** 5 висновків з інтерв'ю Трампа Маску. URL: https://24tv.ua/tramp-dav-intervyu-masku5visnovkivtsiyeyirozmovi_n2618662 (дата звернення : 31.08.2024).
- Фесенко В. (а).** «Звільнення» Залужного і вибори–2024: політичне паскудство під час війни. URL: <https://www.unian.ua/politics/chi-budut-vibori-v-ukrajini-zvilnennya-zaluzhnogo-i-vibori-2024-politichne-paskudstvo-pid-chas-viyini-12452502.html> (дата звернення : 07.09.2024).
- Фесенко В. (б).** Про що свідчить «путінська паспортизація». URL: <https://www.unian.ua/politics/10535400proshchosvidchitputinskaraspportizaciya.html> (дата звернення : 19.05.2024).
- Фесенко В. (с).** «Тонкий» натяк: навіщо Україна нагадує про свої історичні землі в РФ. URL: <https://www.unian.ua/war/tonkiy-natyak-navishcho-ukrajina-nagaduye-pro-svoji-istorichni-zemli-v-rf-12519780.html> (дата звернення : 21.06.2024).
- Фесенко В. (д).** Чи будуть мирні переговори з РФ у 2024 році: експерт дав прогноз. URL: <https://www.unian.ua/war/mirni-peregovori-z-rosiyeyu-budut-u-comu-roci-chi-ni-prognoz-vid-volodimira-fesenka-12691926.html> (дата звернення : 21.08.2024).
- Цибулько В. (а).** Володимир Цибулько про вибори в Україні. URL: <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/volodymyr-tsybulko-pro-vyborу-v-ukraini> (дата звернення : 18.09.2024).
- Цибулько В. (б).** За членами команди Кличка почали помічати «хвіст» силовиків. URL: <https://kievlast.com.ua/news/za-chlenami-komandi-klichka-pochali-pomichati-hvist-silovikivpoliteksper-tsibulko?noredirect=true> (дата звернення : 18.05.2024).
- Цибулько В. (с).** Шото какая-то дебільная конференція! URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2011/04/11/6094506/> (дата звернення : 17.07.2024).

REFERENCES

- Bogush, A., Trifonova, O., Kiseleva, O., Gorina, Zh. & Cherkasov, M.** (2008). *Formuvannia movnoi osobystosti na riznykh vikovykh etapakh [Formation of linguistic personality at different age stages]*. Odessa [in Ukrainian].
- Borinshtein, E.** (2004). Sotsiokulturni osoblyvosti movnoi osobystosti [Sociocultural features of speech personality]. *Sotsialna psykholohiia – Social Psychology*, 5 (7), 63–72 [in Ukrainian].
- Datsishin, H.** (2005). *Metafora v ukrainskomu politychnomu dyskursi (za materialamy suchasnoi periodyky) [Metaphor in Ukrainian political discourse (based on materials from modern periodicals)]*. (Candidate's thesis). Lviv [in Ukrainian].
- Drozdova, I.** (2010). *Naukovi osnovy formuvannia ukrainskoho profesiinoho movlennia studentiv nefilologichnykh fakultetiv VNZ [Scientific foundations of the formation of Ukrainian professional speech of students of non-philological faculties of universities]*: monograph. Kharkov [in Ukrainian].

- Golub, N.** (2008). *Rytoryka u vyshchii shkoli [Rhetoric in higher education]:* monograph. Cherkassy: Bra-ma-Ukraine [in Ukrainian].
- Klymenko, I.** (2009). Teoretychni zasady linhvistychnoho analizu politychnoho dyskursu [Theoretical foundations of linguistic analysis of political discourse]. *Linhvistychni studii: zb. nauk. prats – Linguistic studies: collection of scientific papers* (Issue 19), (pp. 182–186). Donetsk: DonNU [in Ukrainian].
- Lozovoy, V.** (2007). *Morfolohiia kultury: tezaurus [Morphology of culture: thesaurus]*. EKH: Pravo [in Ukrainian].
- Nitspol, V.** (2018). *Movna osobystist personazha seriinoho vbyvti (na materialy amerykanskoj prozy KhKh stolittia) [Linguistic personality of the serial killer character (based on American prose of the twentieth century)]*. (Candidate's thesis). State Higher Educational Institution «V. Stefanyk Precarpathian National University», Lviv. Ivan Franko National University. Ivano-Frankivsk [in Ukrainian].
- Onlain-versiia «Slovnyka ukrainskoi movy» [Online version of the «Dictionary of the Ukrainian language»]. (Vols. 1–11). Retrieved September 03, 2024, from <https://sum.in.ua/> [in Ukrainian].
- Petlyuchenko, N.** (2009). *Kharyzmatyka : movna osobystist i dyskurs [Charismatics: linguistic personality and discourse]:* monograph. Odessa: Astroprynt [in Ukrainian].
- Selivanova, O.** (2006). *Suchasna linhvistyka: terminolohichna entsyklopediia [Modern linguistics: terminological encyclopedia]*. Poltava: Environment – Kyiv [in Ukrainian].
- Shevchuk, N.** (2013). Osoblyvosti politychnoho dyskursu: zmist, funktsii, zhanrove vtillennia [Features of political discourse: content, functions, genre embodiment]. *Visnyk DAKKKiM. Politolohiia – Bulletin of the DAKKKiM. Political science*. (Issue 1), (pp. 263 – 269) [in Ukrainian].
- Struganets, L.** (2000). *Kultura movy. Slovnyk terminiv [Culture of language. Dictionary of terms]*. Ternopil: Educational book [in Ukrainian].
- Vysotsky, A., & Romanchuk, S.** (2024). Kohnityvnyi pidkhid u formuvanni komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv ukrainskoi movy [Cognitive approach to the formation of communicative competence of future teachers of the Ukrainian language]. *Naukovi zapysky. Serii: Filolohichni nauky – Scientific notes. Series: Philological sciences*, (208), 78–83. Retrieved July 17, 2023, from <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2024-208-10> [in Ukrainian].
- Zagnitko, A.** (2017a). Suchasna linhvopersonolohiia: rivni, odyntsi i katehorii [Modern linguopersonology: levels, units and categories]. *Materialy naukovoi konferentsii profesorsko-vykladatskoho skladu, naukovykh pratsivnykiv i zdobuvachiv naukovoho stupenia za pidsumkamy naukovy-doslidnoi roboty za period 2015–2016 rr. (15–18 travnia 2017 r.) – Proceedings of the scientific conference of the faculty, researchers and applicants for a scientific degree based on the results of research work for the period 2015 – 2016. (May 15 – 18, 2017)* (Vols. 1–2; Vol. 2: series «Philology»), (pp. 77–79). DonNU named after Vasyl Stus. Vinnytsia [in Ukrainian].
- Zagnitko, A.** (2017b). *Teoriia linhvopersonolohii [Theory of Lingvopersonology]:* Monograph. Vinnytsia: Nilan-Ltd [in Ukrainian].

USED SOURCES

- Basarab, M.** (2024a). *Nevzhe u SShA taky zghadaly pro slavni chasy Huvera i Makkarti [Did the USA remember the glorious days of Hoover and McCarthy?]* Retrieved September 04, 2024, from <https://espresso.tv/poglyad-nevzhe-u-ssha-taki-zgadali-pro-slavni-chasi-guvera-i-makkarti>, [in Ukrainian].
- Basarab, M.** (2013b). *Nestandardni «tushky» – novyi fenomen davnikh problem opozytsii [Non-standard «carcasses» – a new phenomenon of long-standing problems of the opposition]*. Retrieved August 01, 2024, from <https://www.pravda.com.ua/columns/2013/04/15/6988175/> [in Ukrainian].
- Basarab, M.** (2024c). *Yak Durov dopomahaie Putinu borotysia z natsionalnymy rukhamy v Rosii [How Durov helps Putin fight national movements in Russia]*. Retrieved August, 14, 2024, from <https://espresso.tv/poglyad-yak-durov-dopomagaie-putinu-borotysia-z-natsionalnimi-rukhami-v-rosii> [in Ukrainian].
- Fesenko, V.** (2023a). *«Zvilnennia» Zaluzhnoho i vybory–2024: politychne paskudstvo pid chas viiny [«Liberation» of Zaluzhny and the 2024 elections: political nastiness during the war]*. Retrieved July 09, 2024, from <https://www.unian.ua/politics/chi-budut-vibori-v-ukrajini-zvilnennya-zaluzhnogo-i-vibori-2024-politichne-paskudstvo-pid-chas-viyni-12452502.html> [in Ukrainian].
- Fesenko, V.** (2024b). *Pro shcho svidchyt «putinska pasportyzatsiia» [What does «Putin's passportization» testify to]*. Retrieved May 19, 2024, from <https://www.unian.ua/politics/10535400proshchosvidchitputinskapasportizaciya.html> [in Ukrainian].
- Fesenko, V.** (2024c). *«Tonkyi» natiak: navishcho Ukraina nahaduie pro svoi istorychni zemli v RF [«Subtle» hint: why Ukraine reminds about its historical lands in the Russian Federation]*. Retrieved June, 21,

- 2024, from <https://www.unian.ua/war/tonkiy-natyak-navishcho-ukrajina-nagaduye-pro-svoji-istorichni-zemli-v-rf-12519780.html> [in Ukrainian].
- Fesenko, V. (2024d).** *Chy budut myrni perehovory z RF u 2024 rotsi: ekspert dav prohnoz [Will there be peace talks with the Russian Federation in 2024: an expert gave a forecast]*. Retrieved August, 21, 2024, from, <https://www.unian.ua/war/mirni-peregovori-z-rosiyeyu-budut-u-comu-roci-chi-ni-prognoz-vid-volodimira-fesenka-12691926.html> [in Ukrainian].
- Melnyk, A. (2023a).** «*Shkoda, shcho dovelosia vzhlyvaty vazhku verbalnu artyleriiu, ale vona bula yedynym metodom*» – intervju z Melnykom [«*It's a pity that we had to use heavy verbal artillery, but it was the only method*» – interview with Melnyk]. Retrieved August, 15, 2024, from <https://suspilne.media/369938-skoda-so-dovelosa-vzivati-vazku-verbalnu-artileriu-ale-vona-bula-edinim-metodom-intervu-z-melnikom/> [in Ukrainian].
- Melnyk, A. (2022b).** *Ya sydiv za kompiuterom i rydav*» – intervju Posla Ukrainy u FRN Andriia Melnyka ta yoho druzhyny Svitlany zhurnalu «Der Spiegel» [«*I sat at the computer and cried*» – interview of the Ambassador of Ukraine to Germany Andriy Melnyk and his wife Svetlana with the magazine «Der Spiegel»]. Retrieved February, 10, 2024, from, <https://germany.mfa.gov.ua/news/intervyuposlaurayiniufrnandriyamelnkatajogodruzhinisvitlanizhurnaluderspiegel?fbclid=IwAR3kYCMsLIBwlp6zPvqn%20m1Ng2Jzvq68> [in Ukrainian].
- Portnykov, V. (2020a).** *Conflict between the USA and Iran: what insecurity is affecting Ukraine? [The US-Iran conflict: what danger awaits Ukraine?]*. Retrieved June 19, 2024, from https://24tv.ua/konflikt_ssha_ta_iranu_yaka_nebezpeka_chekaye_ukrayinu_n1258988 [in Ukrainian].
- Portnykov, V. (2024b).** *Ukraina i eskalatsiia dii Zakhodu proty Rosii. Choho ochikuvaty? [Ukraine and the escalation of Western actions against Russia. What to expect?]*. Retrieved June, 17, 2024, from <https://www.radiosvoboda.org/a/eskalatsiyadiyzakhoduprotyrosiyi/32994334.html> (Last access date 17.06.2024) [in Ukrainian].
- Portnykov, V. (2024c).** *U Kremli znovu naliakani i zghaduiut yadernu liakalku [The Kremlin is scared again and remembers the nuclear scare tactic]*. Retrieved September, 05, 2024, from, https://24tv.ua/lavrov-prigroziv-zahodu-yadernoyu-viynoyu-cherez-dozvoli-biti_n2629436 [in Ukrainian].
- Portnykov, V. (2024d).** *5 vysnovkiv z intervju Trampa Masku [5 Takeaways from Trump's Interview with Musk]*. Retrieved August, 31, 2024, from https://24tv.ua/tramp-dav-intervyu-masku5visnovkivtsiyeyirozmovi_n2618662 [in Ukrainian].
- Tsybulko, V. (2023a).** *Volodymyr Tsybulko(a) pro vybory v Ukraini [Volodymyr Tsybulko on elections in Ukraine]*. Retrieved September 18, 2024, from <https://varianty.lviv.ua/publikatsiyi/volodymyr-tsybulko-pro-vybory-v-ukraini> [in Ukrainian].
- Tsybulko, V. (2024b).** *Za chlenamy komandy Klychka pochaly pomichaty «khvist» sylovykiv – politekspert Tsybulko [Members of Klitschko's team have begun to be noticed to have a «tail» of security forces] – political expert Tsybulko*. Retrieved May 18, 2024, from <https://kievlast.com.ua/news/za-chlenami-komandiklichkapochalipomichatihvistsilovikivpoliteksperttsybulko?noredirect=true> [in Ukrainian].
- Tsybulko, V. (2011c).** *Shoto kakaia-to debilnaia kanferentsiia! [What a stupid conference!]*. Retrieved July, 17, 2024, from <https://www.pravda.com.ua/columns/2011/04/11/6094506/> [in Ukrainian].